

Vicent Alonso

Sobre una neu invisible

Notes d'un dietari, 2003-2005

Sobre una neu invisible

Notes d'un dietari, 2003-2005

Assaig 41

Sobre una neu invisible

Notes d'un dietari, 2003-2005

Vicent Alonso

Universitat de València

© Vicent Alonso, 2015

© D'aquesta edició: Universitat de València, 2015

Publicacions de la Universitat de València
Arts Gràfiques, 13 – 46010 València

Disseny de la col·lecció i maquetació: Inmaculada Mesa
Il·lustració de la coberta: Daniel Muñoz Mendoza, *Escriptor* (2015)

ISBN: 978-84-370-9822-7

Dipòsit legal: V-2512-2015

Impressió: Guada Impressors, S.L.

*Tiré par des chiens
le temps glisse
sur une neige invisible
dans son traîneau de fer*

*Si tu t'endors
il te traversera*

ANISE KOLTZ

*It is like what we imagine knowledge to be:
Dark, salt, lear; moving, utterly free,
Drwan from the cold hard mouth
Of the world, derived from the rocky breasts
Forever, flowing and drawn, and since
Our knowledge is historical, flowing, and flown.*

ELISABETH BISHOP

Índex

Nota preliminar	11
2003	15
2004	101
2005	233

Nota preliminar

Aquest *Sobre una neu invisible* que ara publique és la continuació natural de *Trajecte circular*, aparegut ja fa un grapat d'anys. Com especifiquen els subtítols respectius, són llibres que apleguen notes del meu dietari al llarg de dos períodes temporals quasi successius: *Trajecte circular* abastava solament l'any 2001; *Sobre una neu invisible*, des del setembre del 2003 fins al desembre del 2005. El buit entre tots dos respon exclusivament a la meua incapacitat de simultaniejar, durant l'any 2002 i una part del 2003, l'escriptura del dia a dia i la preparació de l'edició de *Trajecte circular*. Però si s'alimenten de quaderns semblants —els que faig servir per anar construint el meu dietari—, no responen a criteris organitzatius idèntics. Ara tot es redueix a l'agrupació de les notes en els apartats que corresponen als mesos de cada un dels anys del període. En *Trajecte circular*, contràriament, vaig posar al servei del llibre tota una sèrie de recursos que contribuïen —aquesta era si més no la meua intenció— a afegir-hi una plusvàlua de significació, com si volguera fer feix de tot el possible. Al capdavall, aquesta mena de literatura permet, i exigeix també, operacions semblants. En rigor, els dietaris deixen de ser-ho quan són publicats, raó per la qual sempre que he pensat en la publicació d'una part del meu m'he descobert de sobte

introduint-hi un seguit de pautes *artificials* que esdevenien més sofisticades en la mesura que s'allunyaven del propòsit d'imitar els criteris *naturals* d'escriptura i d'agrupació de les notes. *Sobre una neu invisible*, en aquest sentit, s'apropa més a la *naturalitat*. Però, com el lector observarà, en altres casos se n'allunya deliberadament.

Encara que només fóra pel títol amb què he batejat el conjunt, una mena de passaport que m'autoritza a viatjar pel territori de la literatura, aquest llibre no pot ser considerat –en la seua totalitat si més no– una mena de confessió perquè no hi ha cap *veritat* a transmetre, com tampoc *fets* dels quals donar compte amb objectivitat, tret de la voluntat que manifeste d'assajar-me per escrit. Ja sé que la fórmula és molt coneguda i que compta amb aplicacions notables –també en el cas de la nostra literatura– amb les quals he passat hores de lectura plaent i estimuladora. Però que siga vella i coneguda no la desqualifica. Ben al contrari, des que escric els meus quaderns m'ha servit com a guia i també com a refugi on construir i protegir els meus dubtes. Sempre hi he cregut i no tinc ni una sola raó per desconfiar-ne. Una qüestió ben diferent és si els resultats que en mi ha assolit serviran també als lectors possibles. Sincerament, hi confie i per això els publique.

Ara que escric aquesta nota preliminar, podria aprofitar l'ocasió per jutjar el jo que vaig ser durant el període temporal que el llibre abasta. Tanmateix, no ho faré. Preferisc que siguen els dietaris dels anys posteriors, que tinc la intenció de seguir publicant si és que dispose del temps necessari i d'algun editor que s'hi preste, els qui en donen compte. Al capdavant no és debades que el meu temps, i el Temps que a tothom dóna forma, *glisse sur une neige invi-*

sible, com diu el primer dels epígrafs citats, que precisa la procedència del títol d'aquest llibre: és un vers de la poeta luxemburguesa Anise Koltz; forma part del seu *L'avaleur de feu*, que vaig llegir en els dies en què precisament s'inicia aquest dietari i que, com dic en la nota corresponent, és una reflexió obstinada i fragmentària sobre la poesia. Si ocupa aquest lloc, no és solament per deixar constància de l'apropiació, sinó també perquè els seus versos remetent a un univers que m'és molt familiar i que m'atrau en la mesura que eixampla les meues preocupacions. Del llibre d'Anise Koltz, en conec també la versió catalana encara inèdita d'Anna Montero que, en el cas concret dels versos que cite, diu: «Arrossegat per gossos/ el temps llisca/ sobre una neu invisible/ al seu trineu de ferro// Si t'adorms/ et travessarà.»

El segon dels epígrafs és un fragment del poema «At the Fishhouses» d'Elisabeth Bishop, que contribueix també a donar compte dels meus interessos i que considere una mena d'emblema de la literatura com a via de coneixement. El poema forma part del llibre *A Cold Spring* (1955) i el vaig llegir per primera vegada en l'antologia de la poesia de Bishop que Orlando José Hernández publicà l'any 2003. Més tard, l'any 2008, vaig poder llegir també la traducció espanyola que en feren Sam Abrams i Joan Margarit en l'edició de l'*Obra poètica* de Bishop publicada per Igitur, i que diu: «Es como imaginamos que es el conocimiento:/ oscuro, salado, claro, móvil, completamente libre,/ sorbido de la fría, dura boca/ del mundo, derivado para siempre de su pecho rocoso/ entrando y retirándose, y, puesto que/ nuestro conocimiento es histórico, entrando y fluyendo.»

Tant *L'avaleur de feu* com «At the Fishhouses» són lectures meues del període que abasta aquest dietari, és a dir, en formen part amb tots els drets. Si ara esdevenen epígrafs del conjunt de notes, és com a conseqüència de l'artifici que em permet situar-los al frontispici, però també perquè remetien a significacions que vertebraren la meua relació amb el temps transcorregut. I el que és més important: ja formen part de mi mateix. No cal dir que m'agradaria que es tingueren en compte en la lectura de les pàgines que segueixen.

Tancat de l'Alter, abril 2015

Notes d'un dietari, 2003

SETEMBRE

Passen els dies i creix dins meu la dificultat d'escriure *sine ira et studio*. És l'emoció la que em motiva, la que vol dirigir-me, i he de fer esforços per impedir que ho envaïska tot, vida i escriptura. No diuen que amb l'edat sempre es perden passions i es guanyen equilibris? No, en el meu cas. Sovint, tanmateix, se'm presenten retalls del que he viscut sense pena ni glòria, i me'n penedisc. Per què, doncs, he trobat sempre un cert plaer quan m'he obstinat a fugir dels extrems? On he de cercar la resposta? No és una opció estètica, però tampoc la conseqüència de cap principi moral establert amb premeditació per dirigir la meua conducta. La verdadera esperança, i no sé si n'hi ha cap altra, és l'escriptura, una mena de recer provisional per mitigar l'erosió permanent de la memòria.

Una amiga escriptora, que passa uns dies a casa amb els seus fills, em diu que no entén les meues prevencions. Escrivim i no hauríem de tenir dubtes –afirma amb convenció– sobre la conveniència de donar-ho a conèixer amb els mitjans a l'abast. Em disgustaria que, en el meu cas, la malfiança en els camins que ara han de fer els llibres per ser editats fóra l'efecte de la por al fracàs. Però no és

això el que m'ha de neguitejar perquè l'únic fracàs que ha d'importar-me és el de ser incapaç de fer res que pague la pena. De fet, ja he sabut reprendre aquest dietari, abandonat d'ençà que, convençut per persones i circumstàncies diverses, vaig decidir editar-ne una part. Si escrius dia a dia en el teu quadern, la resolució de publicar-ne un grapat de fragments i, en conseqüència, l'exigència d'esmerçar algun temps a preparar-ne l'edició –canviar un adjectiu, eliminar una anotació...– t'introdueix en un forat d'on podria ocórrer que no te n'eixires mai. En aquesta ocasió, ho he sabut evitar. Els fills de la meua amiga no han deixat de jugar amb Fosca, que ho ha celebrat cuejant festivament.

About suffering they were never wrong,
The Old Masters.

Només sobre el dolor? Auden, sens dubte, mirà l'*Ícar* de Brueghel amb ulls de poeta. Em pregunte si hi ha cap altra manera d'apropar-s'hi.

Ahir, nit de cinema als Babel: la pel·lícula d'Atom Egoyan, *Ararat*. Els jocs narratius que conté no traspassen els límits raonables. A *El liquidador*, es feien notar en excés. Ara, el joc de la narració dins la narració està ben concebut i realitzat. En eixir de la sala, Anna ho remarcava també. Fèiem broma fins i tot sobre els termes acadèmics que designen la maniobra. I anàvem de metadiegesi en metadiegesi fins a la *mise en abîme* sense deixar de somriure.

Seguir els subtítols fou un martiri. L'espectador de davant meu devia tenir una alçada considerable: assegut, una bona part de l'esquena sobrepassava el respatllet de la butaca i vaig haver d'enginyar-me-les per esquivar la massa que m'impedia veure la pantalla. Finalment, vaig canviar de lloc a temps de llegir que Hitler arengava els seus generals dient-los que ningú no recordava ja el genocidi del poble armeni. L'oblit facilita, doncs, que la humanitat vaja de genocidi en genocidi sense pudors. Amb el joc metadiegetic, Egoyan proposa la contraposició entre memòria històrica i memòria personal. O suggereix també de quina manera la memòria històrica repercuteix en la individual. Però sempre des de la seua visió, un recurs que va en detriment de la riquesa de la contraposició. Anna s'hi referia quan deia que la pel·lícula no arrodoneix el retrat de la tragèdia armènia. I això, a pesar del text final que recorda la bestiesa turca durant la Primera Guerra Mundial.

En els diaris de Klemperer he subratllat aquest paràgraf: «Ya no creo en la psicología de los pueblos. Todo lo que yo consideraba no alemán: brutalidad, injusticia, hipocresía, sugestión de las masas hasta la embriaguez, todo eso es lo que prospera aquí». Potser es tracta tan sols d'un recurs retòric per donar relleu a la ignomínia que Klemperer hagué de suportar. Quant a mi, no he cregut mai en la psicologia dels pobles perquè són molts els canvis que voldria introduir en la que, a hores d'ara, caracteritza el meu. Recórrer a les essències que dormen en

el més profund de la història em sembla poc seriós. No hi ha essències: els pobles canvien, i ho fan amb tanta rotunditat que a vegades costa treball reconèixer-los cap tret permanent que els distingisca. Però tinc el cap en un altre lloc. Fa dies que tracte d'escriure algunes línies sobre Espriu. Les muses no m'ajuden; les fusterianes «putes dels déus» són aquests dies més aspres que mai. Potser el poema «Les paraules» n'és el responsable. Vull dir que no sé com començar la justificació que l'Espriu que sempre m'ha seduït –i ara que ho pense, tampoc cap altre poeta– no té res a veure amb mirades universals. Es relaciona més aviat amb versos concrets, poemes, reculls a tot estirar. «Les paraules» n'és un, el més important des d'aquest punt de vista, rigorosament particular i intransferible. No parle de Pla, de la seua manera de fer quan atribueix al poeta «una concepció del món en què les il·lusions són absents» o aquella altra, de referents més doctes, que, dins el marc del «realisme tètric», el lligava a l'Eclesiastès. Pla no deixa perdre mai el jo entre els seus papers. Sempre hi és, a la superfície, perquè el lector el reconega i no hi veja més interès que el d'un jo que esbrina un altre jo des del testimoni dels seus escrits o de les seues paraules. Parle, això sí, dels qui, quan parlen d'Espriu, o de qualsevol altre escriptor, interposen el filtre que eliminarà tot rastre de les subjectivitats confrontades amb la intenció, última i legítima, de trobar l'expressió ordenada d'un determinat món poètic. No tracte de traçar la ratlla entre el que és legítim i el que no ho és. Caldrà que ho recorde? El lector és amo i senyor del seu criteri, de les seues cabòries. I tothom té dret a quedar-se per sempre amb versos que no entén, però que el commouen o, al contrari, a entossudir-se a

buscar un ordre, una jerarquia d'idees que done compte del tot sense ni un sol oblit. Certament, hi ha autors que permeten apropaments múltiples. Espriu n'és un. D'altres, no resistirien cap recerca de mirades universals: s'escoten en el més concret, una frase brillant, una metàfora feliç, o un adjectiu rutilant. Apropaments múltiples que, d'altra banda, no es limiten als extrems que acabe de suggerir. Perquè, ni en l'un ni en l'altre cabria, per exemple, una lectura com la de Fuster. Com si aquest tinguera un peu a cada banda. En una, veuríem l'Espriu davant la mar saforenca pronunciant paraules que el retrataven: «Hi ha una mala bava infinita, còsmica...». En l'altra, el poeta que, davant l'espectacle d'una humanitat en essència grotesca, tracta de «traure els coturns a la vida» per deixar l'home on li correspon, de peus a terra. Fuster essencialitza així la cosmovisió espriviana, que amb coherència retorna a la mort, «al sentiment de la fugacitat del temps, i al de la inanitat de les consolacions humanes». La cosmovisió trobada, l'ordre coherent de les idees que sustenta l'obra d'un poeta ho il·lumina tot, certament. Però, ¿té sentit la lectura des de la memòria d'abstraccions semblants? Els qui així procedeixen, ¿no es perden la relació directa amb el concret, amb uns versos determinats, amb un poema com ara «Les paraules»? Llegir amb la intenció de constatar si en cada racó de l'obra d'un poeta s'acompleix l'edifici ordenat d'idees que un altre lector n'ha fet, no contribueix a empetitir-te? Reivindicar la relació directa, no és també protestar amb profit contra els lectors amb tendència a convertir en sistema filosòfic el que no és més que simple i pura poesia? I amb més motius si un fa sense vergonyes el pas des de la filosofia a la doctrina.

Encara que només fóra pel títol amb què he batejat el conjunt, una mena de passaport que m'autoritza a viatjar pel territori de la literatura, aquest llibre no pot ser considerat –en la seua totalitat si més no– una mena de confessió perquè no hi ha cap *veritat* a transmetre, com tampoc *fets* dels quals donar compte amb objectivitat, tret de la voluntat que manifeste d'assajar-me per escrit. Ja sé que la fórmula és molt coneguda i que compta amb aplicacions notables –també en el cas de la nostra literatura– amb les quals he passat hores de lectura plaent i estimuladora. Però que siga vella i coneguda no la desqualifica. Ben al contrari, des que escric els meus quaderns m'ha servit com a guia i també com a refugi on construir i protegir els meus dubtes. Sempre hi he cregut i no tinc ni una sola raó per desconfiar-ne. Una qüestió ben diferent és si els resultats que en mi ha assolit serviran també als lectors possibles. Sincerament, hi confie i per això els publique.

VICENT ALONSO («Nota preliminar»)

VICENT ALONSO (Godella, l'Horta, 1948) és poeta, assagista i traductor. Com a poeta ha publicat, entre altres, *Del clam de Jasó* (2002) i *En l'aspre vent del món* (2012). És autor de llibres d'assaig com *Les paraules i els dies* (2002), *Cròniques interessades* (2010) i *A manera de tascó. Notes sobre literatura* (2012), publicat en aquesta mateixa editorial. El 2004 aparegué el seu dietari *Trajecte circular*, del qual aquest volum és la continuació natural. En la vessant de traductor sobresurt la seua versió dels *Assaigs* de Montaigne (2006-2008), premiada amb diversos guardons. També de Montaigne, ha traduït el *Diari de viatge* (2012).

ISBN 978-84-370-9822-7

VNIVERSITAT
ID VALÈNCIA PUV
PUBLICACIONS